

p30konkor.com

نام و نام خانوادگی :

عنوان آزمون : فنون ۱۲ درس ۶

پایه تحصیلی :

زمان آزمون :

نام دبیر :

تاریخ برگزاری

ردیف	لطفاً پاسخ سوالات را روی همین برگ بنویسید	بارم
۱	<p>کدام یک از آرایه‌های «تشبیه - تضاد - تناسب - متناقض‌نما» در بیت زیر به کار <u>یرفته</u> است؟ «این که گاهی می‌زدم بر آب و آتش خویش را / روشنی در کار مردم بود مقصودم چو شمع»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۳</p> <p>پاسخ: ۱ متناقض‌نما</p>	
۲	<p>در بیت زیر نشرها را مشخص کنید و نوع لف و نشر را بنویسید. «گر ندیدی قبض و بسط عشق را در یک بساط / گریه مینا نگر، خندیدن ساغر ببین»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۳</p> <p>پاسخ: ۱ نشر ۱ / گریه / گریه مینا / خندیدن / خندیدن ساغر نوع لف و نشر «لف و نشر مرتب»</p>	
۳	<p>آرایه «متناقض‌نما» را در بیت زیر مشخص کنید و دلیل خود را بنویسید. «عجب مدار که در عین درد، خاموشم / که درد یار پری‌چهره، عین درمان است»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۳</p> <p>پاسخ: ۱ عبارت «که درد یار پری‌چهره عین درمان است» جمع دو تضاد در یک امر - درد درمانبخش نیست - جمع ضدین در یک امر - جمع دو معنای متناقض در سخن</p>	
۴	<p>آرایه ادبی «تضاد» بین کدام واژه‌های بیت زیر، برقرار است؟ «خانه‌ای کاو شود از دست اجانب آباد / ز اشک ویران کنش آن خانه که بیت‌الحنن است»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ آباد و ویران (ص ۵۹)</p>	
۵	<p>در بیت «با آنکه جیب و جام من از مال و می تهی است / ما را فراغتی است که جمشید جم نداشت»: (الف) بخش‌های پدیدآورنده لف و نشر را بنویسید. (ذکر چهار مورد مدّ نظر است). (ب) نوع لف و نشر را بنویسید.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ الف) جیب - جام - مال یا از مال تهی است - می یا از می تهی است. (ص ۵۸) ب) لف و نشر مرتب (ص ۵۸)</p>	
۶	<p>در بیت زیر به چه دلیل، آرایه ادبی «متناقض‌نما» دیده می‌شود؟ «ز کوی یار می‌آید نسیم باد نوری / از این باد ار مدد خواهی چراغ دل برافروزی»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ شاعر در مصراع دوم، مدّعی است که با مدد گرفتن از باد نوری می‌توان چراغ دل را روشن کرد که این امر در زبان، محال است؛ زیرا باد، چراغ را خاموش می‌کند نه روشن و یا هر مفهوم مشابه دیگر. (درس ۶ ص ۶۳)</p>	

	<p>در بیت زیر «لف و نشرها» را بیابید و آنها را در جدول مقابل بنویسید. «دل و کشورت جمع و معمور باد / ز مُلکت پراکندگی دور باد»</p> <table border="1" data-bbox="156 181 322 392"> <tr> <td>لفها</td><td>نشرها</td></tr> <tr> <td>-۱</td><td>-۱</td></tr> <tr> <td>-۲</td><td>-۲</td></tr> </table> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ لفها: ۱- دل ۲- کشور نشرها: ۱- جمع ۲- معمور (درس ۶ ص ۶۲)</p>	لفها	نشرها	-۱	-۱	-۲	-۲
لفها	نشرها						
-۱	-۱						
-۲	-۲						
	<p>با توجه به بیت زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید. «از عفو و خشم تو دو نمونه است روز و شب / وز مهر و کین تو دو نمونه است شهد و سم» الف) لفهای مصراع دوم را بنویسید. ب) نوع لف و نشر در مصراع اول، مرتب است یا مشوش؟ ج) اولین و سومین جفت‌واژه‌های متضاد را بیابید و بنویسید.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ الف) مهر و کین ب) مرتب ج) عفو و خشم، مهر و کین (ص ۵۹)</p>						
	<p>در کدام بخش‌های سروده زیر آرایه «پارادوکس» دیده می‌شود؟ «ما / در عصر احتمال به سر می‌بریم / در عصر شک و شاید / در عصر پیش‌بینی وضع هوا / از هر طرف که باد بیاید / در عصر قاطعیت تردید / عصر جدید / عصری که هیچ اصلی / جز اصل احتمال، یقینی نیست»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ قاطعیت تردید (ص ۶۱) جز اصل احتمال، یقینی نیست (ص ۶۲)</p>						
	<p>در هریک از ابیات زیر، چه نوع لف و نشری به کار رفته است؟ الف) دل و کشورت جمع و معمور باد! / ز ملکت پراکندگی دور باد! ب) اگر ز خلق ملامت و گر ز کرده ندامت / کشیدم، از تو کشیدم، شنیدم، از تو شنیدم</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ الف) مرتب ب) نامرتب یا مشوش (ص ۶۲)</p>						
	<p>با توجه به بیت «گر ندیدی قیض و بسط عشق را بر یک بساط / گریه مینا نگر خندیدن ساغر ببین» الف) لف دوم و نشر اول را مشخص کنید. ب) نوع لف و نشر را بنویسید.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ الف) لف ۲: بسط عشق / نشر ۱: گریه مینا ب) مرتب (ص ۶۵)</p>						
	<p>با توجه به دو بیت زیر، یک تفاوت «متناقض‌نما» با «تضاد» را ذکر کنید. الف) ما با توانیم و با تو نه‌ایم؛ اینت بوالعجب / در حلقه‌ایم با تو و چون حلقه بر دریم ب) اینکه گاهی می‌زدم بر آب و آتش خویش را / روشنی در کار مردم بود مقصودم چو شمع</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ تضاد آوردن دو امر متضاد است بی‌آنکه متناقض هم باشند اما متناقض‌نما، تضاد در یک امر است نه دو امر. (ص ۵۹ و ۶۱)</p>						

۱۳	<p>با توجه به شعر و نثر زیر، تفاوت آرایه‌های «تضاد» و «متناقض‌نما» را بنویسید. الف) عصر جدید / عصری که هیچ اصلی / جز اصل احتمال، یقینی نیست. ب) زمین را از آسمان نثار است و آسمان را از زمین غبار</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ «تضاد» آوردن دو امر متضاد است، بدون آن‌که متناقض هم باشند، اما در متناقض‌نما، تضاد در یک امر است؛ نه دو امر (یا ذکر مفاهیم مشابه) (ص ۶۱ - ۶۰ - ۵۹)</p>
۱۴	<p>در بیت زیر، یک «لف» و یک «نشر» مربوط به آن‌را بنویسید. «روی و چشمی دارم اندر مهر او / کاین گهر می‌ریزد آن زر می‌زند»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ روی (لف) زر می‌زند (نشر) یا چشم (لف) گهر می‌ریزد (نشر) (ص ۵۹)</p>
۱۵	<p>نوع هریک از «لف و نشرها»ی بیت‌های زیر را بنویسید. الف) از عفو و خشم تو دو نمونه است روز و شب / وز مهر و کین تو دو نمونه است شهد و سم ب) روی و چشمی دارم اندر مهر او / کاین گهر می‌ریزد آن زر می‌زند.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ الف) مرتب (ب) نامرتب (مشوش) (ص ۵۹ و ۵۸)</p>
۱۶	<p>هریک از آرایه‌های «تضاد» و «متناقض‌نما» برای کدام‌یک از نمونه‌های زیر مناسب است؟ الف) سخن در میان دو دشمن چنان گوی که اگر دوست گردند، شرم‌زده نباشی. ب) ما در عصر احتمال به سر می‌بریم / در عصر شک و شاید / در عصر قاطعیت تردید / عصر جدید / عصری که هیچ اصلی / جز اصل احتمال، یقینی نیست.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ الف) تضاد (ب) متناقض (ص ۶۲ - ۶۰)</p>
۱۷	<p>با ذکر دلیل ثابت کنید در بیت زیر آرایه‌ی «متناقض‌نما» به کار رفته است. «می‌خورم جام غمی هر دم به شادی رخت / خرم آن‌کس کاو بدین غم شادمانی می‌کند»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ با غم شادمانی کردن در کلام شاعر به شکل ادبی و هنرمندانه، تناقض دارد زیرا نمی‌توان با غم شادمانی کرد و این غیر ممکن است. (ص ۶۱)</p>
۱۸	<p>در سروده‌ی زیر کدام آرایه به کار <u>نیرفته</u> است؟ «رود می‌نامد / جغد می‌خواند / غم بیاویخته با رنگ غروب / می‌تراود ز لبم قصه‌ی سرد / دلم افسرده در این تنگ غروب»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۳ گزینه ۳ پاسخ صحیح است. (ص ۶۰)</p> <p>۱ استعاره‌ی مکنیه ۲ حس آمیزی ۳ متناقض‌نما ۴ جناس</p>
۱۹	<p>در بیت «افروختن و سوختن و جامه دیدن / پروانه ز من، شمع ز من، گل ز من آموخت» الف) «لف اول» را بیابید. ب) نوع این «لف و نشر» را بنویسید.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ الف) افروختن (ب) لف و نشر نامرتب (ص ۵۸)</p>

۲۰	<p>متن زیر را از کتاب «چرند و پرند» دهخدا از نظر ویژگی‌های زبانی دوره‌ی بیداری بررسی نمایید.</p> <p>«باری، چه دردسر بدهم؟ آن‌قدر گفت و گفت و گفت تا ما را به این کار واداشت. حالا که می‌بیند آن روی کار بالاست، دست و پایش را گم کرده، تمام آن حرف‌ها یادش رفته. تا یک فَرّاش قرمزپوش می‌بیند، دلش می‌تپد. تا به یک ژاندارم چشمش می‌افتد، رنگش می‌پرد. هی می‌گوید: از از همنشین بد».</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)</p> <p>پاسخ: ۱ در متن از ترکیبات و مثال‌های عامیانه استفاده شده و زبان آن ساده و دور از پیچیدگی‌های فنی و ادبی‌ست. از ترکیب‌های عامیانه‌ی به کار رفته در این متن می‌توان به «چه دردسر بدهم»، «آن روی کار بالاست» و «رنگش می‌پرد» اشاره کرد. «امان از همنشین بد» نیز یکی از تعبیرات رایج عامیانه در زبان فارسی است.</p>
۲۱	<p>در ابیات زیر آرایه‌های لف و نشر، تضاد و متناقض‌نما را مشخص کنید.</p> <p>الف) گر ندیدی قبض و بسط عشق را در یک بساط / گریه‌ی مینا نگر خندیدن ساغر ببین (فروغی بسطامی) ب) دوکس دشمن ملک و دین‌اند: پادشاه بی‌حلم و زاهد بی‌علم. (گلستان سعدی) پ) روز از برم چو رفتی، شب آمدی به خوابم / این است اگر کسی را عمری بود دوباره (کلیم کاشانی (همدانی)) ت) مرا نصیب غم آمد به شادی همه عالم / چرا که از همه عالم محبت تو گزیدم (مهرداد اوستا) ث) چیست این سقف بلند ساده‌ی بسیار نقش / هیچ دانا زین معما در جهان آگاه نیست (حافظ) ج) آب آتش‌فروز، عشق آمد / آتش آب‌سوز عشق آمد (سنایی)</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)</p> <p>پاسخ: ۱ الف) تضاد بین واژگان قبض (گرفتگی) $\neq$ بسط (گشادگی) / گریه $\neq$ خندیدن ب) دشمن ملک = لف ۱ $\rightleftharpoons$ پادشاه بی‌حلم = نشر ۱ / دشمن دین = لف ۲ $\rightleftharpoons$ زاهد بی‌علم = نشر ۲ (نوع لف و نشر: مرتب) پ) تضاد بین واژگان روز $\neq$ شب / آمدی $\neq$ رفتی ت) مرا نصیب غم آمد به شادی همه عالم ترکیبی متناقض‌گونه است، زیرا شاعر می‌گوید بهره‌ام از شادی دنیا غم است. بین واژگان شادی و غم نیز تضاد وجود دارد. ث) «ساده‌ی بسیار نقش» و «آگاه نبودن دانا» ترکیب‌هایی متناقض‌نما هستند. ج) ترکیب‌های آب آتش‌فروز و آتش آب‌سوز متناقض‌نما هستند. زیرا آب آتش را خاموش می‌کند و نمی‌تواند باعث افروختن آن شود.</p>

پس از تقطیع هجایی ابیات زیر، هجای معادل در دو مصراع یک بیت را مقایسه کنید و اگر اختلافی هست نوع اختیار شاعری را تعیین کنید.

الف) گر از این منزل ویران به سوی خانه روم / دگر آنجا که روم عاقل و فرزانه روم (حافظ)
 ب) من و تو غافلیم و ماه و خورشید / بر این گردون گردان نیست غافل (منوچهری)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

پاسخ: ۱ الف)

گ	ز	زین	من	ز	ل	وی	را	ن	سو	ی	خا	ن	ز	وم
د	گ	را	جا	ک	ز	وم	عا	ق	ل	ق	زا	ن	ز	وم
U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	-	-
فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ

- ۱- اختیار زبانی حذف همزه در هجاهای دوم و سوم مصراع نخست و هجای سوم مصراع دوم
- ۲- اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «و» پایان کلمه در هجای دهم مصراع نخست
- ۳- اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای یازدهم مصراع نخست

ب)

م	ن	ت	غا	ف	لی	م	ما	ه	خُر	شید
ب	رین	گر	دگر	ن	گر	دال	نیس	ت	غا	فیل
U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-
مَفَاعِلُنْ	مَفَاعِلُنْ	مَفَاعِلُنْ	مَفَاعِلُنْ	مَفَاعِلُنْ	مَفَاعِلُنْ	مَفَاعِلُنْ	مَفَاعِلُنْ	مَفَاعِلُنْ	مَفَاعِلُنْ	مَفَاعِلُنْ

- ۱- اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (واو عطف) در هجای دوم، سوم و هفتم مصراع نخست
- ۲- اختیار زبانی حذف همزه در هجای دوم مصراع دوم

پس از تقطیع هجایی ابیات زیر، هجای معادل در دو مصراع یک بیت را مقایسه کنید و اگر اختلافی هست نوع اختیار شاعری را تعیین کنید.

الف) راستی آموز بسی جو فروش / هست در این شهر که گندمنماست (پروین اعتصامی)
 ب) نبینی باغبان چون گل بکارد / چه مایه غم خود تا گل برآرد (فخرالدین اسعد گرگانی)
 پ) غمش در نهان‌خانه‌ی دل نشیند / به نازی که لیلی به محمل نشیند (طیب اصفهانی)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

پاسخ: ۱ الف)

را	س	تی	یا	مو	ز	ب	سی	جو	ف	روش
هَس	ت	دَ	رین	شَه	ر	کِ	گَن	دُم	نَ	مَاس
-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	-
مفعِلین			مفتعلین			فاعِلین				

۱- اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «ی» در هجای سوم مصراع نخست

۲- اختیار زبانی حذف همزه در هجای چهارم مصراع اول و دوم

ب)

نَ	بی	نی	با	غ	بال	چُن	گل	ب	کا	رَد
چ	ما	ی	عَم	خُ	رَد	تا	گل	ب	را	رَد
U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-
مفاعیلین			مفاعیلین			فعولن				

۱- اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه پایان کلمه در هجای سوم مصراع دوم

۲- اختیار زبانی حذف همزه در هجای دهم مصراع دوم

پ)

عَ	مَش	دَر	نَ	هال	خا	نِ	ی	دِل	نِ	شی	نَد
بِ	نا	زی	کِ	لِی	لِی	بِ	مَح	مِل	نِ	شی	نَد
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-
فَعولن			فَعولن			فَعولن			فَعولن		

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای هشتم مصراع نخست

نمونه‌های زیر، به صورتی که بین دو هلال تقطیع شده‌اند، با کدام اختیار شاعری مطابقت دارند؟

نَوای نی	آرزوی خوب	دل پاک	بازی دهر
(---U)	(U---U-)	(U--U)	(U-UU-)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

پاسخ: ۱

نَوای نی (U---): اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای سوم

آرزوی خوب (U---U-): اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای

چهارم

دل پاک (U--U): اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای دوم

بازی دهر (U--U-): ۱- اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «ی» در هجای دوم

۲- اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای سوم

متناقض‌نام را در ابیات زیر بیابید. الف) ز کوی یار می‌آید نسیم باد نروزی / از این باد ار مدد خواهی، چراغ دل برافروزی (حافظ) ب) فلک در خاک می‌غلطید از شرم سرافرازی / اگر می‌دید معراج ز پا افتادن ما را (بیدل دهلوی) پ) عجب مدار که در عین درد خاموشم / که درد یار پری چهره عین درمان است (فروغی بسطامی)	۲۵																																																								
مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳) پاسخ: ۱ الف) از این باد ار مدد خواهی، چراغ دل برافروزی (یاری خواستن از باد برای روشن کردن چراغ، در حالی‌که باد خاموش‌کننده‌ی چراغ است، نه روشن‌کننده‌ی آن.) ب) شرم سرافرازی (سرافرازی با غرور و شرم با سرافکندگی همراه است؛ ترکیب این دو با هم متناقض‌نماست) / معراج از پا افتادن (معراج به معنی بالا رفتن است که از لحاظ مفهومی نقض‌کننده‌ی از پا افتادن است. ترکیب این دو مفهوم در کنار یک‌دیگر، متناقض‌نماست.) پ) عین درمان بودن درد، متناقض‌نماست، زیرا هرجا درد هست، درمان نیست و به عکس.	۲۶																																																								
در شعر فرخی یزدی یک اختیار شاعری «زبانی» بیابید. با آن‌که جیب و جام من از مال و می تهی است / ما را فراغتی است که جمشید جم نداشت	۲۷																																																								
مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳) <table border="1"><tr><td>با</td><td>ءان</td><td>کِ</td><td>جی</td><td>بُ</td><td>جا</td><td>م</td><td>م</td><td>نَز</td><td>ما</td><td>لُ</td><td>مِی</td><td>تُ</td><td>هیست</td></tr><tr><td>ما</td><td>را</td><td>فَ</td><td>را</td><td>عَ</td><td>تِی</td><td>سَ</td><td>کِ</td><td>جَم</td><td>شِی</td><td>دِ</td><td>جَم</td><td>نَ</td><td>داشت</td></tr><tr><td>-</td><td>-</td><td>U</td><td>-</td><td>U</td><td>-</td><td>U</td><td>U</td><td>-</td><td>-</td><td>U</td><td>-</td><td>U</td><td>-</td></tr><tr><td></td><td></td><td>مفعول</td><td></td><td>فاعلات</td><td></td><td>مفاعیل</td><td></td><td>فاعِلن</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table> در هجای نهم مصراع دوم، از اختیار زبان حذف همزه استفاده شده است. در بیت تلمیح به ماجرای جمشید، پادشاه ایرانی و صاحب جام جهان‌نما هم دیده می‌شود. پایه‌های آوایی بیت، به صورت «مستفعلن مفاعل مستفعلن فعل» نیز قابل تفکیک است.	با	ءان	کِ	جی	بُ	جا	م	م	نَز	ما	لُ	مِی	تُ	هیست	ما	را	فَ	را	عَ	تِی	سَ	کِ	جَم	شِی	دِ	جَم	نَ	داشت	-	-	U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-			مفعول		فاعلات		مفاعیل		فاعِلن						۲۸
با	ءان	کِ	جی	بُ	جا	م	م	نَز	ما	لُ	مِی	تُ	هیست																																												
ما	را	فَ	را	عَ	تِی	سَ	کِ	جَم	شِی	دِ	جَم	نَ	داشت																																												
-	-	U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-																																												
		مفعول		فاعلات		مفاعیل		فاعِلن																																																	
در ابیات زیر آرایه‌ی تضاد را مشخص کنید. الف) همه غیبی تو بدانی، همه عیبی تو بپوشی / همه بیشی تو بکاهی، همه کمی تو فزایی (سنایی) ب) شکر ایزد که به اقبال کله‌گوشه‌ی گل / نخوت باد دی و شوکت خار آخر شد (حافظ)	۲۹																																																								
مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳) پاسخ: ۱ الف) بیشی $\neq$ کمی / بکاهی $\neq$ فزایی ب) نخوت $\neq$ شوکت / گل $\neq$ خار	۳۰																																																								
در ابیات زیر آرایه‌ی تضاد را مشخص کنید. الف) هر چه جز بار غمت بر دل مسکین من است / برود از دل من، وز دل من آن نرود (حافظ) ب) کسی با او نه و او با همه کس / نماند هیچ‌کس، او ماند و بس (خواجه‌ی کرمانی) پ) در نیابد حال پخته هیچ خام / پس سخن کوتاه باید والسلام (مولوی)	۳۱																																																								
مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳) پاسخ: ۱ الف) برود $\neq$ نرود ب) نماند $\neq$ ماند پ) پخته $\neq$ خام	۳۲																																																								

	<p>در ابیات زیر لفونشرها را بیابید و نوع آن‌ها را مشخص کنید.</p> <p>الف) دل و کشورت جمع و معمور باد! / ز ملک پراکندگی دور باد! (سعدی)</p> <p>ب) با آن‌که جیب و جام من از مال و می تهی است / ما را فراغتی است که جمشید جم نداشت (فرخی یزدی)</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)</p> <p>پاسخ: ۱ الف) دل = لف ۱ ⇔ جمع = نشر ۱ / کشور = لف ۲ ⇔ معمور = نشر ۲ (نوع لف و نشر: مرتب)</p> <p>ب) جیب = لف ۱ ⇔ مال = نشر ۱ / جام = لف ۲ ⇔ می = نشر ۲ (نوع لف و نشر: مرتب)</p>	۲۹
	<p>در ابیات زیر لفونشرها را بیابید و نوع آن‌ها را مشخص کنید.</p> <p>الف) اگر ز خلق ملامت و گر ز کرده ندامت / کشیدم، شنیدم، از تو شنیدم (مهرداد اوستا)</p> <p>ب) فرو رفت و بر رفت روز نبرد / به ماهی نم خون و بر ماه گرد (فردوسی)</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)</p> <p>پاسخ: ۱ الف) ملامت = لف ۱ ⇔ شنیدم = نشر ۱ / ندامت = لف ۲ ⇔ کشیدم = نشر ۲ (نوع لف و نشر: مشوش)</p> <p>ب) فرو رفت = لف ۱ ⇔ به ماهی، نم خون = نشر ۱ / بر رفت = لف ۲ ⇔ بر ماه، گرد = نشر ۲ (نوع لف و نشر: مرتب)</p>	۳۰

۱ متناقض‌نما

۲ نشر ۱ «گریه / گریه مینا» / نشر ۲ «خندیدن / خندیدن ساغر»
نوع لف و نشر «لف و نشر مرتب»

۳ عبارت «که درد یار پری‌چهره عین درمان است» جمع دو تضاد در یک امر - درد درمانبخش نیست - جمع ضدین در یک امر -
جمع دو معنای متناقض در سخن

۴ آباد و ویران (ص ۵۹)

۵ الف) جیب - جام - مال یا از مال تهی است - می یا از می تهی است. (ص ۵۸)
ب) لف و نشر مرتب (ص ۵۸)

۶ شاعر در مصراع دوم، مدّعی است که با مدد گرفتن از باد نوری می‌توان چراغ دل را روشن کرد که این امر در زبان، محال است؛ زیرا باد، چراغ را خاموش می‌کند نه روشن و یا هر مفهوم مشابه دیگر. (درس ۶ ص ۶۳)

۷ لف‌ها: ۱- دل ۲- کشور
نشرها: ۱- جمع ۲- معمور (درس ۶ ص ۶۲)

۸ الف) مهر و کین ب) مرتب ج) عفو و خشم، مهر و کین (ص ۵۹)

۹ قاطعیت تردید (ص ۶۱)
جز اصل احتمال، یقینی نیست (ص ۶۲)

۱۰ الف) مرتب ب) نامرتب یا مشوش (ص ۶۲)

۱۱ الف) لف ۲: بسط عشق / نشر ۱: گریه مینا ب) مرتب (ص ۶۵)

۱۲ تضاد آوردن دو امر متضاد است بی‌آنکه متناقض هم باشند اما متناقض‌نما، تضاد در یک امر است نه دو امر. (ص ۵۹ و ۶۱)

۱۳ «تضاد» آوردن دو امر متضاد است، بدون آنکه متناقض هم باشند، اما در متناقض‌نما، تضاد در یک امر است؛ نه دو امر
(یا ذکر مفاهیم مشابه) (ص ۶۱ - ۶۰ - ۵۹)

۱۴ روی (لف) زر می‌زند (نشر) یا چشم (لف) گهر می‌ریزد (نشر) (ص ۵۹)

۱۵ الف) مرتب ب) نامرتب (مشوش) (ص ۵۹ و ۵۸)

۱۶ الف) تضاد ب) متناقض (ص ۶۲ - ۶۰)

۱۷ با غم شادمانی کردن در کلام شاعر به شکل ادبی و هنرمندانه، تناقض دارد زیرا نمی‌توان با غم شادمانی کرد و این غیر ممکن است. (ص ۶۱)

۲۰ در متن از ترکیبات و مثال‌های عامیانه استفاده شده و زبان آن ساده و دور از پیچیدگی‌های فنی و ادبی‌ست. از ترکیب‌های عامیانه‌ی به کار رفته در این متن می‌توان به «چه دردسر بدهم»، «آن روی کار بالاست» و «رنگش می‌پرد» اشاره کرد. «امان از همنشین بد» نیز یکی از تعبیرات رایج عامیانه در زبان فارسی است.

۲۱ الف) تضاد بین واژگان قبض (گرفتگی) $\neq$ بسط (گشادگی) / گریه $\neq$ خندیدن
 ب) دشمن ملک = لف ۱ $\rightarrow$ پادشاه بی‌حلم = نشر ۱ / دشمن دین = لف ۲ $\rightarrow$ زاهد بی‌علم = نشر ۲ (نوع لف و نشر: مرتب)
 پ) تضاد بین واژگان روز $\neq$ شب / آمدی $\neq$ رفتی
 ت) مرا نصیب غم آمد به شادی همه عالم ترکیبی متناقض‌گونه است، زیرا شاعر می‌گوید به‌رهم از شادی دنیا غم است. بین واژگان شادی و غم نیز تضاد وجود دارد.
 ث) «ساده‌ی بسیار نقش» و «آگاه نبودن دانا» ترکیب‌هایی متناقض‌نما هستند.
 ج) ترکیب‌های آب آتش فروز و آتش آب‌سوز متناقض‌نما هستند. زیرا آب آتش را خاموش می‌کند و نمی‌تواند باعث افروختن آن شود.

گ	ز	زین	من	ز	ل	وی	را	ن	سو	ی	خا	ن	ز	وم
د	گ	را	جا	ک	ز	وم	عا	ق	ل	ق	زا	ن	ز	وم
U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	-	-
فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ	فَعْلَاتْنِ

- ۱- اختیار زبانی حذف همزه در هجاهای دوم و سوم مصراع نخست و هجای سوم مصراع دوم
- ۲- اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «و» پایان کلمه در هجای دهم مصراع نخست
- ۳- اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای یازدهم مصراع نخست

(ب)

م	ن	ت	غا	ف	لی	م	ما	ه	خُر	شید
ب	رین	گر	دو	ن	گر	دا	نیس	ت	غا	فیل
U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-
مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن	مفاعیلن

- ۱- اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (واو عطف) در هجای دوم، سوم و هفتم مصراع نخست
- ۲- اختیار زبانی حذف همزه در هجای دوم مصراع دوم

را	س	تی	یا	مو	ز	ب	سی	جُو	فُ	روش
هَس	ت	دَ	رِین	شَه	ر	کِ	گَن	دُم	نَ	ماست
-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	-
مفعِلن			مفعِلن			فاعِلن				

۱- اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «ی» در هجای سوم مصراع نخست

۲- اختیار زبانی حذف همزه در هجای چهارم مصراع اول و دوم

(ب)

نُ	بی	نی	با	غ	بال	چُن	گل	بِ	کا	رَد
چ	ما	ی	عَم	خُ	رَد	تا	گل	بِ	را	رَد
U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-
مفاعِلن			مفاعِلن			فعولن				

۱- اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه پایان کلمه در هجای سوم مصراع دوم

۲- اختیار زبانی حذف همزه در هجای دهم مصراع دوم

(پ)

عُ	مَش	دَر	نَ	هال	خا	نِ	ی	دِل	نِ	شی	نَد
بِ	نا	زی	کِ	لِی	لِی	بِ	مَح	مِل	نِ	شی	نَد
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-
فعولن			فعولن			فعولن			فعولن		

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای هشتم مصراع نخست

۲۴

نوی نی (U ---): اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای سوم

آرزوی خوب (U --- U): اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای چهارم

دل پاک (U --- U): اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای دوم

بازی دهر (U --- U): ۱- اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «ی» در هجای دوم

۲- اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای سوم

۲۵

الف) از این باد ار مدد خواهی، چراغ دل برافروزی (یاری خواستن از باد برای روشن کردن چراغ، در حالی که باد

خاموش‌کننده‌ی چراغ است، نه روشن‌کننده‌ی آن).

ب) شرم سرافرازی (سرافرازی با غرور و شرم با سرافکندگی همراه است؛ ترکیب این دو با هم متناقض‌نماست) / معراج از

پا افتادن (معراج به معنی بالا رفتن است که از لحاظ مفهومی نقض‌کننده‌ی از پا افتادن است. ترکیب این دو مفهوم در

کنار یک‌دیگر، متناقض‌نماست).

پ) عین درمان بودن درد، متناقض‌نماست، زیرا هر جا درد هست، درمان نیست و به عکس.

هست	تُ	می	لُ	ما	نُز	م	م	جا	بُ	جی	کِ	ءان	با
داشت	نُ	جَم	دِ	شی	جَم	کِ	ست	تِ	عُ	را	فَ	را	ما
-	U	-	U	-	-	U	U	-	U	-	U	-	-
فاعِلن		مفاعِل				فاعِلات				مفعول			

۲۶

۲۶

در هجای نهم مصراع دوم، از اختیار زبان حذف همزه استفاده شده است.
در بیت تلمیح به ماجرای جمشید، پادشاه ایرانی و صاحب جام جهان‌نما هم دیده می‌شود.
پایه‌های آوایی بیت، به صورت «مستفعلن مفاعل مستفعلن فعل» نیز قابل تفکیک است.

۲۷ الف) بیشی ≠ کَمی / بکاهی ≠ فزایی

ب) نخوت ≠ شوکت / گل ≠ خار

۲۸ الف) برود ≠ نرود

ب) نماند ≠ ماند

پ) پخته ≠ خام

۲۹ الف) دل = لف ۱ ⇔ جمع = نشر ۱ / کشور = لف ۲ ⇔ معمور = نشر ۲ (نوع لف و نشر: مرتّب)

ب) جیب = لف ۱ ⇔ مال = نشر ۱ / جام = لف ۲ ⇔ می = نشر ۲ (نوع لف و نشر: مرتّب)

۳۰ الف) ملامت = لف ۱ ⇔ شنیدم = نشر ۱ / ندامت = لف ۲ ⇔ کشیدم = نشر ۲ (نوع لف و نشر: مشوّش)

ب) فرو رفت = لف ۱ ⇔ به ماهی، نمِ خون = نشر ۱ / بر رفت = لف ۲ ⇔ بر ماه، گرد = نشر ۲ (نوع لف و نشر: مرتّب)

